

Martina Potisk

**Matjaž Pikalo:
Rekla si, da hočeš.**

Ljubljana: Beletrina, 2016.

Pričujoči pomenek z najnovejšo Pikalovo pesniško zbirko, ki ji je bil prek posredovanja Aleša Debeljaka dodeljen “uliksesovski” naslov *Rekla si, da hočeš*, pričujem prav tam, kamor po mojem mnenju tudi spada, in sicer – v cirkusu. Toda ne v kakšnem turobnem in duhamornem *Circusu Fantasticusu*, ki kleca pod težo gromozanskih metafizičnih konstelacij, temveč v tistem barvitem in fluidnem cirkusu, ki se udejanja ravno tako polnokrvno kakor *Imaginarij doktorja Parnasa*. Tam torej, kjer biti žongler pomeni, da si priljudni čarodej, ki za krinko kratkočasnega zabavljaštva lovi ravnotežje med samim seboj in svetom. Morda preprost in norčav na videz, a v resnici nesporni virtuoz, kakršnih se jih mnogo spominjam iz svojih otroških let, ko cirkusi pri nas še niso veljali za “redko žival”, skoraj takšno, za kakršno je Esad Babačić pred dobrimi dvaindvajsetimi leti razglasil Pikala samega.

Ampak zakaj sploh vse to govoričenje o žonglerjih, virtuozih in cirkusih, ko pa se je slovenska literarnokritiška stroka že ob izidu Pikalove pesniške zbirke *Pes in plesalka* (1994) poenotila v tezi, da Pikalo nikakor ni zgolj redka, temveč je povrh vsega še (tako Matevž Kos) “simpatična žival”? Ravno zato, ker se danes omenjenega pesnika naslavlja tudi s “pesniškim žonglerjem”. Navedena sintagma je namreč “last” tistega nepodpisanega pisca spremnega sestavčiča z ovitka Pikalove pesniške zbirke *Rekla si, da hočeš*,

ki se mu iz nekega meni neznanega vzgiba ni zdelo potrebno niti omeniti, kam cilja s to svojo, recimo ji “žonglersko metaforo”. Le ugibamo torej lahko, kaj je pri vsem tem Pikalovem “žongliranju” dejansko “v igri”. Toda kakor bomo videli, je Pikalova pesniška drža veliko bolj kot posnemanja vrednemu žongliranju podobna ležernemu *piciginu*, igri, ki si jo želi vsaj še poslednjič zaigrati Pikalov lirski subjekt, ta “Indijanec in pirat, transvestit in klovn, / muzikant in pevec, priljubljeni voditelj // otroškega festivala in osovraženi *playboy*”, a jo namesto njega samopašno odigra kar pesnik sam.

Kajti tudi *picigin* je igra z žogo, ki pa naj bi jo Pikalo obvladoval do obisti, če sodimo samo po njegovi *Dvojni podaji* (2010) z Davidom Šalamunom. A tokrat smo priča ravno nasprotnemu. Pikalova pesniška zbirka *Rekla si, da hočeš*, ki združuje dva razdelka s po dvajsetimi pesmimi, je namreč preveč notranje nedovršena, da bi se lahko posrečeno ozirala k postmoderni pesniški modifikaciji (medbesedilne reference in citati, fabulativna optika, posluš za metriko) z začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja. Tudi zato ne zmore suvereno slediti šalamunovski poetiki popotovanja in/ali demistifikaciji velikih tematik, temveč se zgolj naslanja na skoznju izpeljano reinterpetacijo Homerjeve in – kar je sicer pohvalno – Joyceove “Odiseje” hkrati.

A kaj, ko si Pikalo, oziraje se proti Homerjevi pesnitvi, izmisli (in to prav nič “po žonglersko”) podaljšan, prestopni, pravopisno pravilen epski verz, skozi katerega zlagoma upesnjuje zgodbo (fabulo in mit). To pa je tudi vse, kar ima pričujoča pesniška zbirka *Rekla si, da hočeš* skupnega z discipliniranim homerjevskim stihoklepstvom. Kajti kakor da bi Pikala bolj kot h “klasični” ritmično-metrični strukturi samih pesmi vleklo k povsem nameremu razglaševanju le-teh, tako je njegov bralec namesto enakomernega žvenketa daktilskih heksametrov in pritikajočih stopic deležen svobodnega, “lojtrskega” izmenjavanja naglašanih in nenaglašanih zlogov. Ravno zato se nadalje zdi, da je Pikalov pesniški kupleraj še najbližje postmodernističnemu pesnjenju Iztoka Osojnika (npr. kot v *Razglednicah za Darjo*, 1996), le da s posebno afiniteto do cinične, banalne pogovornosti, pripete na nedokončano zaporedno rimo in zaostreno, aforistično dikcijo: “Fino, da vemo, do kod spustiti se smemo. / Kje ste zdaj emocionalci, da se malo / porežemo, in to zastonj? Pridite, se bomo / igrali z nožki!” (*Dan brez plavanja*).

Pravzaprav bi pesniška zbirka *Rekla si, da hočeš* lahko bila dovolj polno krvna in samozadostna že, če bi za začetek opustila tisti ludistični, šalamunovski podton, ki veje iz dobre polovice vseh pesmi in je hkrati stilistični pokazatelj “zunanjega”, homerskega popotovanja. Le-to se namreč kar šibi pod težo trivializiranih peripetij, humornih zasukov in besednih zagonetk,

zaradi česar je (z izjemo epske ritmičnosti in štirivrstične kitičnosti) pravo nasprotje dvanajstim razmeroma krajšim pesmim, ki so sicer simetrično (na tretji “ikt”), a preredko posejane po zbirki. Kajti tako žal nanese, da je le tretjina pesniške zbirke podvržena popotovanju skozi intimne, metaforične pokrajine, pa še to na način, ki je že Joyceovemu *Uliksesu* zagotovil svetovni sloves. A vendar, če smo poštene, so zlasti te zadnje, t. i. “vstavljene” pesniške sekvence nesporna odlika Pikalove pesniške zbirke, saj se njihova performativna optika ne skrči na zavest kake sodobne Penelope, temveč se skozi izslikava “herojska” (samo)podoba njenega ljubimca, bolj ali manj tipičnega moškega z ojdipovskim kompleksom. “Junaka” našega časa pač, ki zaseda kar dvojni prestol; medtem ko mu v točno dvanajstih pesmih pripade položaj joyceovskega, notranjemonološkega “izpovedovalca”, se mora v preostalih osemindvajsetih pesmih na mah preleviti v homerskega, zgodbarskega “poročevalca”. Posledično v pesniški zbirki *Rekla si, da hočeš* mrgoli zlasti za epiko značilnih narativnih prijemov (dialogizmi, poročani govor, detajlni opisi), ki pa večinoma služijo že ničkolikokrat videni, parodični demitizaciji svetovne pesniške tradicije.

In tako nam za konec ostane samo še zavozlana množica bliskovito menjavajočih se (pris)podob heterogenega postmodernega sveta, zdaj faktičnih (Itaka, Silba, Ljubljana, Peca), zdaj fiktivnih, metaforičnih (Grand hotel Evropa, Hostel Celica) krajin, povrhu pa še enkrat toliko irelevantnih miselnih in/ali zgodbenih zasukov, popotniških skic, preskakujočih toposov in neodgonetljivih asociacij, katerih resnična poanta je bržkone znana le pesniku samemu. Še lirski subjekt začuda ni več isti “Odisej”, ki je “po žonglersko” prigalopiral med “visokimi” in “nizkimi” pesniškimi predstavami, med preprosto (homerjevsko) in elaborirano (joyceovsko), ločil in velikih začetnic oproščeno “govorico”, temveč se vse bolj spreobrača v nekakšen freudovski *patchwork* vsega nezavednega, arhetipskega naenkrat. Kot tak, mnogooblični ahasver, se pravi Odisej in Ojdip, Stephen Dedalus in Leopold Bloom, kralj Matjaž in gostobesedni pridigar v eni osebi, se nadalje loteva medbesedilnega dialogiziranja svoje intimne, individualne izkušnje z obširno kolektivno zgodovino človeškega spomina. In s tem nadaljuje, vse dokler končno ne doživi “razsvetljenja”, ki pa ga po vzoru kakega srednjeveškega kronista zapakira v uborno sentenco z neizglednim moralizatorskim podtonom: “Preroško je zapisal, da Evropa / umira, ni pa vedel, da je Evropa že mrtva, / tako kot bog, kateremu je osmrtnico natisnil / Nietzsche” (*Grand hotel Evropa*).

Pesniška zbirka *Rekla si, da hočeš* je torej burkaška in meditativna, poskočna in žalobna, urbana in infantilna, je parodija in oda, “patos” in

“tanatos”, je, skratka, sestavljena iz dveh kontrastnih tematsko-pomenskih osi, erotično-intimne in manj opazne družbenokritične (honorarji, bodeča žica, dvojezični napisi). Toda tovrstno “dvoličje” ne funkcionira vedno in se lahko kaj hitro zaobrne samemu sebi v pogrom. Saj že znan slovenski svetovljan, Jančarjev Gradnik, spoznava, da poet in žongler (pardon, atlet) ne moreta bivati pod isto streho. A v kolikor smo ležerni hedonisti in nas poleg tega zaslepi še luč z vrha Parnasa, je branje Pikalove najnovejše pesniške zbirke (skupaj s poslušanjem priložene zgoščenske *Luč in glas*) lahko prav prijetno – drugače pa precej utrudljivo – početje. In če še malce parafraziram Jančarjevo *Posmehljivo poželenje*, lahko zaokrožim, da želi prevetrena pesniška zbirka imeti za vsako ceno oboje, “zlo in dobro, oboje hkrati v srcu”. Le da ima prvega (naj)več, če si dovolim pripomniti, postmodernizem in medbesedilnost gor ali dol. Kajti, ne nazadnje, medbesedilnost pač ni tista “zaključna žoga”, zaradi katere bi bili primorani ugledati kvalitetno v vsem, kar je nepretencioznega, avtomatiziranega, “cirkusantskega”. Seveda pa samo zato še ne kaže kar na vrat na nos eliminirati “pesnikove” želje, zapisane v zaenkrat še nenadkriljivih *Bilah* (1997), in sicer “Daj Bog, da se mi nikoli ne bi posušil jezik” (*Mali Buda*). Ne, le kakšno pesem bi veljalo tudi po večkrat “vreči v zrak” oziroma jo dalj časa klesati in brusiti.